

Forskning

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 42 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 som gäller olika frågor om forskning och forskarutbildning.

Utskottet avstyrker samtliga yrkanden.

Yrkandena handlar om inriktningen av forskningspolitiken m.fl. övergripande frågor, forskningsråden, forskningsstiftelserna, fördelning av forskningsresurser, forskarutbildning, forskarkarriär samt forskning inom vissa ämnesområden.

Reservationer finns från Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet de gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Utskottets överväganden	9
Inledning.....	9
Övergripande frågor	9
Forskningsråden	12
Forskningsstiftelserna.....	13
Resursfördelning.....	14
Forskarutbildningen.....	15
Forskarkarriär	18
Forskning inom vissa ämnesområden	20
De biologiska museerna.....	21
Reservationer.....	23
1. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – m.....	23
2. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – kd.....	24
3. Utredning om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet (punkt 2) – v.....	24
4. Den akademiska friheten (punkt 3) – c.....	25
5. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet (punkt 4) – v, c.....	25
6. Kommersialisering av forskningsresultat (punkt 5) – c.....	26
7. Forskningsråden (punkt 6) – m, fp.....	26
8. Forskningsråden (punkt 6) – c, mp	27
9. Ämnesråden inom Vetenskapsrådet (punkt 7) – fp.....	27
10. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – fp.....	28
11. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – v	28
12. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – m.....	29
13. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – kd, c.....	29
14. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – fp.....	30
15. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – v	31
16. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform (punkt 11) – m, fp, kd.....	32
17. Forskarskolor (punkt 12) – m	32
18. Antagning till studier för licentiatexamen (punkt 13) – m.....	33
19. Forskarstuderandes inflytande inom högskolan (punkt 14) – c	33
20. Utvärdering av forskarutbildningen (punkt 15) – c	34

21. Doktorsprogram för icke disputerade lärare (punkt 16) – c.....	34
22. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 17) – m.....	34
23. Sakkunnigs ställning vid lärartillsättningar (punkt 18) – fp.....	35
24. Försäkringsmedicin (punkt 20) – kd.....	35
25. De biologiska museernas organisation (punkt 22) – mp.....	36
Särskilda yttranden.....	37
1. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – fp.....	37
2. Kommersialisering av forskningsresultat (punkt 5) – mp.....	37
3. Ämnesråden inom Vetenskapsrådet (punkt 7) – m.....	37
4. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – m.....	38
5. Forskarskola om biologiska effekter av elektromagnetiska fält (punkt 21) – mp.....	38
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag	39
Motioner.....	39

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut.

1. Inriktning av forskningspolitiken

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub449 yrkandena 2 och 7 och
2002/03:Ub486 yrkandena 13 och 22.

Reservation 1 (m)
Reservation 2 (kd)

2. Utredning om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub309.

Reservation 3 (v)

3. Den akademiska friheten

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub489 yrkande 18.

Reservation 4 (c)

4. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub489 yrkande 25.

Reservation 5 (v, c)

5. Kommersialisering av forskningsresultat

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub367 yrkande 4,
2002/03:N306 yrkande 7 och
2002/03:N396 yrkande 21.

Reservation 6 (c)

6. Forskningsråden

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub323 yrkande 17 och
2002/03:Ub489 yrkande 24.

Reservation 7 (m, fp)
Reservation 8 (c, mp)

7. Ämnesråden inom Vetenskapsrådet

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub323 yrkande 18.

Reservation 9 (fp)

8. Forskningsstiftelserna

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub306 yrkandena 1 och 2 och
2002/03:Ub323 yrkande 20.

Reservation 10 (fp)

Reservation 11 (v)

9. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub308,
2002/03:Ub323 yrkande 22,
2002/03:Ub486 yrkande 17 och
2002/03:Ub489 yrkande 19.

Reservation 12 (m)

Reservation 13 (kd, c)

Reservation 14 (fp)

Reservation 15 (v)

10. Framtida ökning av fakultetsmedel

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub471.

11. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub323 yrkande 23,
2002/03:Ub449 yrkandena 6 och 8 och
2002/03:Ub486 yrkande 19.

Reservation 16 (m, fp, kd)

12. Forskarskolor

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub486 yrkande 18.

Reservation 17 (m)

13. Antagning till studier för licentiatexamen

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub486 yrkande 20.

Reservation 18 (m)

14. Forskarstuderandes inflytande inom högskolan

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub489 yrkande 5.

Reservation 19 (c)

15. Utvärdering av forskarutbildningen

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub489 yrkande 20.

Reservation 20 (c)

16. Doktorsprogram för icke disputerade lärare

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub489 yrkande 23.

Reservation 21 (c)

17. Insatser för postdoktorala akademiker

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub486 yrkande 21.

Reservation 22 (m)

18. Sakkunnigs ställning vid lärartillsättningar

Riksdagen avslår motion
2002/03:Ub323 yrkande 21.

Reservation 23 (fp)

19. Förstärkt FN-forskning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub370 och
2002/03:Ub475.

20. Försäkringsmedicin

Riksdagen avslår motion
2002/03:Sf333 yrkande 5.

Reservation 24 (kd)

21. Forskning inom vissa andra ämnesområden

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub232 yrkande 2,
2002/03:Ub249 yrkande 1,
2002/03:Ub390 yrkande 2,
2002/03:Ub459,
2002/03:So365 yrkande 4 och
2002/03:A239 yrkande 37.

22. De biologiska museernas organisation

Riksdagen avslår motion
2002/03: MJ431 yrkande 2.

Reservation 25 (mp)

Stockholm den 10 april 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Majléne Westerlund Panke (s), Agneta Lundberg (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Per Bill (m), Louise Malmström (s), Sören Wibe (s), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Tobias Billström (m), Axel Darvik (fp) och Håkan Larsson (c).

Redogörelse för ärendet

Under allmänna motionstiden hösten 2002 väcktes ett stort antal motioner om olika forskningsfrågor. En del av yrkandena behandlades i utskottets budgetbetänkande för utgiftsområde 16 *Utbildning och universitetsforskning* (bet. 2002/03:UbU1). Fyra yrkanden kommer att behandlas i samband med propositionen *Etikprövning av forskning* (prop. 2002/03:50). Återstående yrkanden behandlas här.

Yrkandena i detta betänkande handlar om inriktningen av forskningspolitiken m.fl. övergripande frågor, forskningsråden, forskningsstiftelserna, fördelning av forskningsresurser, forskarutbildning, forskarkarriär samt forskning inom vissa ämnesområden.

Förslagen i motionerna, sammanlagt 42 yrkanden, återges i *bilagan*.

Utskottets överväganden

Inledning

Sedan ett par decennier lägger regeringen en gång varje valperiod fram en övergripande forskningspolitisk proposition. Den senaste av dessa var *Forskning och förnyelse* (prop. 2000/01:3, bet. UbU6, rskr. 98). Nästa forskningsproposition är planerad till hösten 2004.

Utskottet behandlar i det följande 42 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002 i olika forskningsfrågor.

Övergripande frågor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker Moderaternas och Kristdemokraternas motionsyrkanden om inriktningen av forskningspolitiken.

Jämför *reservationerna 1 (m)* och *2 (kd)*.

Riksdagen bör inte göra några tillkännagivanden om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet, om forskningens frihet och om arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet.

Jämför *reservationerna 3 (c)*, *4 (c)* och *5 (v, c)*.

Utskottet avstyrker också tre motionsyrkanden om kommersialisering av forskningsresultat.

Jämför *reservation 6 (c)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Inriktningen av forskningspolitiken tas upp av Moderaterna i motion 2002/03:Ub486. De begär ett tillkännagivande av riksdagen om statens roll i samband med forskning (yrkande 13). Den skall enligt Moderaterna vara att komplettera andra forskningsfinansiärer. Tyngdpunkten skall läggas på grundforskningen samt forskarutbildningen. Staten bör regelbundet göra centrala avvägningar, dels mellan fasta och rörliga medel, dels mellan olika forskningsområden, dels mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna. Däremot bör staten avhålla sig från detaljstyrning av forskningsanslagen. Internationellt forskningsutbyte och samverkan inom högre utbildning och forskning bör stå i fokus för de svenska satsningarna (yrkande 22).

Kristdemokraterna vill enligt motion 2002/03:Ub449 ha en ändrad inriktning på forskningspolitiken (yrkande 2). Motionärerna anser att det i nuläget

är viktigare att lärosätena själva har en god finansiering för forskning inom olika vetenskapsområden än att en allt större del av forskningsfinansieringen fördelas via de centrala forskningsråden. Den fria, ämnesdisciplinära forskningen skall garanteras (yrkande 7). Lärosätena måste, så snart utrymme ges, tillföras ökade infrastrukturresurser för att som utförare säkra långsiktig kärnkompetens.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Statens uppgifter i fråga om forskning och utvecklingsarbete fastställdes av riksdagen hösten 1999 efter förslag i proposition 1998/99:94 (bet. 1999/2000:UbU3, rskr. 9). Då slogs fast att staten har det primära ansvaret för grundforskning och forskarutbildning och att staten skall ge förutsättningar för deltagande i internationellt forskningssamarbete. De forskningspolitiska propositioner som regeringen lägger fram under varje valperiod brukar innehålla just sådana avvägningar som nämns i Moderaternas motion. Utskottet är inte berett att förorda att balansen mellan medel som anvisas direkt till lärosätena och medel som fördelas av forskningsråden skall förändras på det sätt som Kristdemokraterna vill.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub309 att regeringen skall tillsätta en utredning för att dels belysa vilken roll forskning och utvecklingsarbete (FoU) kan och bör spela för den offentliga sektorn, dels hitta tänkbara former för att förbättra *samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet*.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

I den senaste forskningspolitiska propositionen (prop. 2000/01:3 s. 210) beskrivs ett program, Forskning om offentlig sektor (FOS), som inleddes i början av 1990-talet och fortfarande pågår. Vetenskapsrådet anordnar denna dag (den 10 april 2003) en konferens om forskning om offentlig sektor. Konferensen vänder sig till forskare, forskningsfinansiärer, forskningsadministratörer, politiker och anställda inom offentlig sektor, arbetsmarknadens organisationer och ideella organisationer samt massmedier. Syftet är att redovisa några inslag i stora forskningsprogram under senare år, framför allt FOS-programmet, resultat och erfarenheter, problem och möjligheter. Man vill visa vad forskningen kan bidra med för människor, för stat, kommun, landsting och organisationer i den omvandling som nu pågår. Frågorna har också uppmärksamats av Forskningsforum.

Utskottet anser inte att frågan om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet är försummad. Det finns därför inte anledning för riksdagen att göra det begärda tillkännagivandet.

Centerpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub489 yrkande 18 att regeringen skall återkomma med förslag som tryggar *den akademiska friheten*. Enligt motionärerna finns det svårigheter att hävda den enskilde forskarens frihet gentemot en högskolas styrelse, då makten flyttas från de kollegialt utnämnda fakultetsnämnderna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Riksdagen har på förslag av utskottet avslagit motsvarande yrkanden vid tidigare tillfällen, senast våren 2000 (bet. 1999/2000:UbU9). Liksom då hänvisar utskottet till att högskolelagens bestämmelse om forskningens frihet är lika förpliktande för högskolestyrelser som för fakultetsnämnder.

En utredning om *arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet* föreslås av Centerpartiet i motion 2002/03:Ub489 yrkande 25. Att många forskare måste ägna mycket tid åt att ansöka om medel för sin forskning och sin egen lön riskerar att skapa otrygghet om framtiden och skrämja bort doktorander från en framtid inom den akademiska forskningen. I vilken omfattning det sker, och vad det får för konsekvenser för forskarens sociala situation och forskningens kvalitet bör utredas närmare, heter det i motionen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Just den ordningen att en hel del av forskningen vid universitet och högskolor finansieras av forskningsråd och andra externa finansiärer, hos vilka forskarna söker medel i konkurrens, är till för att garantera att den forskning som får medel är av högsta möjliga kvalitet.

Tre motioner tar upp frågor om *kommersialisering av forskningsresultat*.

Centerpartiet anser enligt motion 2002/03:N306 yrkande 7 att forskare inom lärosätena i högre grad måste vara beredda att avstå delar av rättigheterna till sina forskningsresultat till lärosätet där forskningen bedrivits, om forskaren själv inte har intresse av att kommersialisera dem. På så sätt ökar incitamenten för såväl forskare som universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultaten, heter det i motionen.

I motion 2002/03:Ub367 (m) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om ökad samverkan mellan universitet, forskare och forskningsföretag i näringslivet.

Motion 2002/03:N396 (mp) yrkande 21 tar upp nödvändigheten av den enskilde forskarens aktiva medverkan för en framgångsrik kommersialisering av forskningsresultat. För att stimulera kommersialiseringen bör staten gynna de lärosäten som erbjuder sina forskare belöningar i form av royaltyn, delägarskap eller optioner i ett eller flera företag.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Regeringen har gett Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder som kan öka kommersialiseringen av forskningsresultat, särskilt vid universitet och högskolor (N2002/8054/ITFoU). I uppdraget ingår att studera utformningen av incitament för kommersialisering och åtgärder för att immaterialrättsligt bättre skydda forskningsresultat. Verket skall även studera stödstrukturer som teknikbrostiftelser, holdingbolag och teknikparker i och kring universitet och högskolor som kan underlätta kommersialisering. Uppdraget har helt nyligen slutredovisats och ärendet kommer att beredas i Regeringskansliet.

Forskningsråden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motioner om att Vetenskapsrådet skall utses enbart av forskarsamhället och om att de forskarstuderande skall beredas plats i forskningsrådets styrelser. Riksdagen bör inte begära omprövning av sammanslagningen av de tekniska och naturvetenskapliga forskningsråden till ett ämnesråd.

Jämför reservationerna 7 (m, fp), 8 (kd, c) och 9 (fp).

Motioner och utskottets ställningstaganden

Två partier tar upp frågor om **forskningsråden**.

Folkpartiet anser enligt motion 2002/03:Ub323 yrkande 17 att Vetenskapsrådet måste skyddas från politisk detaljstyrning. Därför skall inga ledamöter tillsättas politiskt, utan Vetenskapsrådet och dess ämnesråd skall styras av forskare, utsedda av vetenskapssamhället, och bedömningarna av vilka ansökningar som tilldelas anslag skall göras enbart utifrån en strikt akademisk bedömning.

Centerpartiet för i motion 2002/03:Ub489 yrkande 24 fram förslaget att forskarstuderande skall få rätt till representation i de statliga organisationerna för forskningsfinansiering.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

En ny organisation för forskningsfinansiering infördes år 2001 efter förslag i propositionen *Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering* (prop. 1999/2000:81, bet. UbU17, rskr. 257). Vetenskapsrådets styrelse består av tretton ledamöter, av vilka åtta väljs av forskarsamhället genom elektorsval och fyra, däribland ordföranden, utses av regeringen. Enligt propositionen bör de ledamöter som utses av regeringen vara väl förtrogna med samhällets och näringslivets kunskapsbehov. Vetenskapsrådets generaldirektör ingår också i styrelsen. Huvuddelen av de medel som anvisas till Vetenskapsrådet fördelas av de tre ämnesråden. Ämnesrådets styrelser består av elva ledamöter, av vilka sju utses genom elektorsval och fyra, däribland ordföranden, av regeringen. Varje ämnesråd skall enligt förordningen (2000:1199) med instruktion för Vetenskapsrådet främja och stödja forskning av högsta vetenskapliga kvalitet. Innan Vetenskapsrådet inrättades fanns under Utbildningsdepartementet fyra forskningsråd. Deras styrelser hade elva ledamöter, av vilka fyra utsågs av regeringen och sju valdes av forskarsamhället genom elektorsval.

Utöver Vetenskapsrådet finns det två andra forskningsråd, nämligen för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) respektive för arbetsliv och socialvetenskap (Fas). Inget av de tre forskningsråden har ansvar för forskarutbildning. Utskottet anser det inte motiverat att företrädare för de forskarstuderande skall ingå i de tre forskningsrådets styrelser. Så är inte heller fallet i dag.

Folkpartiet begär i motion 2002/03:Ub323 yrkande 18 att sammanslagningen av de naturvetenskapliga och tekniska forskningsråden till ett gemensamt **ämnesråd under Vetenskapsrådet** skall utvärderas och eventuellt omprövas.

U t s k o t t e t anser att riksdagen skall avslå yrkandet. Som ett led i utskottets arbete med uppföljning och utvärdering görs under 2003 en studie av vissa frågor rörande Vetenskapsrådets verksamhet. En rapport skall föreligga under hösten 2003.

Motionärerna har inte redovisat tillräckliga skäl för att riksdagen av regeringen skall begära en sådan utvärdering som föreslås i yrkandet.

Forskningsstiftelserna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om att forskningsstiftelsernas styrelse skall utses av forskarsamhället, om att deras kapital till högst 50 % bör få utgöras av aktier samt om att de skall ha etiska riktlinjer.

Jämför *reservationerna 10 (fp) och 11 (v)*.

Motioner och utskottets ställningstagande

Folkpartiet anser enligt motion 2002/03:Ub323 yrkande 20 att den direkta politiska styrningen av forskningsstiftelserna hotar den vetenskapliga kvaliteten. Lagen bör ändras så att stiftelsernas styrelser utses inom och av forskarvärlden, heter det i motionen.

Vänsterpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub306 att reglerna för forskningsstiftelsernas kapitalförvaltning skall förändras (yrkande 1). Forskningens inriktning och omfattning skall inte styras av dem som spekulerar på börsen, anser motionärerna. För att dessutom slippa de kraftiga fluktuationerna i forskningsanslagen bör stiftelsernas kapital placeras på annat sätt än i aktier. Högst 50 % av kapitalet bör få vara placerat i aktier. Motionärerna vill också att det skall införas etiska regler för forskningsstiftelsernas kapitalplacering (yrkande 2).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Att styrelseledamöterna utses av regeringen utgör enligt utskottets mening inget hinder för att stiftelserna är fristående, självständigt arbetande organ. I den proposition där bildandet av Stiftelsen för strategisk forskning och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning föreslogs (prop. 1992/93:171) skrev den dåvarande regeringen att som riktlinje för organisationen borde gälla bl.a. att styrelserna skulle sammansättas av ledande personer från såväl forskningsvärlden som från näringslivet. Utskottet har erfarit att regeringens beslut att utse ledamöter i styrelserna bereds på tjänstemannanivå med utnyttjande av Utbildningsdepartementets omfattande kontaktnät på lärosäten, myndigheter m.m. De kriterier man utgår från är framför allt kompetens, men också geografisk spridning och rimlig fördelning mellan kvinnor och män.

Forskningsstiftelserna bestämmer själva sin placeringspolicy. Under de tidigare åren av stiftelsernas existens har deras kapital kraftigt växt just tack vare att det till stor del varit placerat i aktier. Detta har gjort det möjligt för dem att dela ut stora belopp till forskning. Utskottet har erfarit att t.ex. Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) – mot bakgrund av dess ansvar att vidmakthålla kapitalet – på senare tid kraftigt har minskat andelen av kapitalet som är placerat i aktier. Andelen ligger i dag under 40 %. Även Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) har minskat aktieandelen. I Mistras placeringspolicy ingår att förvaltningen av stiftelsens tillgångar skall präglas av ett lågt risktagande och en önskan om att så långt som möjligt begränsa känsligheten för snabba kast i börsvärdena. Rent praktiskt sker det genom att placeringarna fördelas på många olika slags tillgångar och olika finansiella marknader. Det kan tilläggas att även Riksbankens jubileumsfond, som i likhet med SSF och Mistra tillfördes medel för forskning från de avvecklade löntagarfonderna, under 2002 har minskat andelen aktier från 50 till 40 % av kapitalet.

SSF har fastställt en kapitalförvaltningspolicy som bl.a. innehåller bestämmelsen att stiftelsen i sin placeringsverksamhet skall ta hänsyn till etik och miljö utan att avkall görs på det övergripande målet om hög avkastning. Denna formulering är hämtad från de s.k. buffertfonderna som inrättades efter förslag i proposition 1999/2000:46 (bet. FiU19, rskr. 181). SSF låter en eller ett par gånger om året ett utomstående analysföretag granska de företag i vilka stiftelsen har placerat del av sin förmögenhet. Granskningen avser om företagen följer de internationella konventioner Sverige undertecknat, och när det gäller svenska företag om dessa följer svensk lag. Det är sedan SSF:s kapitalutskott som tar ställning till om några företag skall tas bort från aktieportföljen.

Resursfördelning

Utskottets förslag i korthet

Med hänvisning till kommande forskningspolitiska proposition avstyrker utskottet motioner om resursfördelningen för forskning.

Jämför *reservationerna 12 (m), 13 (kd, c), 14 (fp) och 15 (v)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten tas upp i fyra motioner.

Moderata samlingspartiet framhåller i motion 2002/03:Ub486 yrkande 17 att det, för att skapa forskningsmiljöer av världsklass, är nödvändigt att koncentrera resurser till de regioner och forskningsområden där svenska forskare och forskarlag redan i dag håller mycket hög klass. Ett antal sådana kunskapskluster beskrivs i motionen.

Folkpartiet pläderar i motion 2002/03:Ub323 yrkande 22 för en koncentration av forskningsresurserna. Vilka lärosäten som tilldelas sådana skall avgöras utifrån en vetenskaplig bedömning i efterhand av deras forskningsresultat. Vissa resurser måste sättas av för fördelning till högskolor där intressanta förslag till nysatsningar presenteras.

Vänsterpartiet vill enligt motion 2002/03:Ub308 att regeringen skall tillsätta en utredning för att analysera utifrån vilka kriterier fördelningen av de fasta forskningsresurserna mellan de olika lärosätena skall ske i framtiden. Motionärerna påpekar att expansionen av grundutbildningen de senaste åren har skapat en obalans mellan grundutbildnings- och forskningsanslagen, en obalans som i sin tur kan komma att påverka kvaliteten på undervisningen och försvåra forskningsanknytningen. I ett litet land som Sverige är det nödvändigt att sätta fokus på ett antal centrala forskningsområden där vi har möjlighet att utveckla spetskompetens, heter det i motionen.

Centerpartiet hävdar i motion 2002/03:Ub489 yrkande 19 att egen forskning är nödvändig för att säkra grundutbildningens kvalitet vid alla lärosäten. Staten har ett ansvar för att högskolorna ges förutsättningar att själva utveckla sin forskning och därmed konkurrera om forskningsmedel t.ex. från forskningsråden. En plan för att bygga upp och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor bör enligt motionärerna läggas fast.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Regeringen planerar att lägga fram en forskningspolitisk proposition under nästa år. Utskottet utgår från att regeringen där kommer att redovisa sina överväganden i de frågor som tas upp i de nu refererade motionerna. Riksdagen bör inte föregripa regeringens förslag.

I motion 2002/03:Ub471 (kd) skriver motionären att *fakultetsmedlen* för de forskningsintensiva universiteten och högskolorna bör *öka* väsentligt under den kommande mandatperioden.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Riksdagen bör inte heller på denna punkt föregripa regeringens kommande förslag.

Forskarutbildningen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser inte att 1998 års forskarutbildningsreform skall upphävas. Motioner om forskarskolor, om antagning till studier för licentiatexamen och om utvärdering av forskarutbildningen avstyrks med hänvisning till pågående utredning. Riksdagen bör inte göra några uttalanden om forskarstudenters inflytande eller om doktorsprogram för icke disputerade lärare.

Jämför *reservationerna* 16 (m, fp, kd), 17 (m), 18 (m), 19 (c), 20 (c) och 21 (c).

Motioner och utskottets ställningstaganden

Tre partier föreslår att **1998 års forskarutbildningsreform skall upphävas**.

Moderata samlingspartiet anser enligt motion 2002/03:Ub486 yrkande 19 att det krav på finansiering under hela studietiden, som numera gäller för antagning till doktorandstudier, kan innebära en kvalitetsförsämring i doktorandens projekt. Doktorand och handledare tvingas nämligen att välja ett projekt som säkert bedöms gå att genomföra på fyra år. Doktorandens möjlighet att uppnå självständighet minskas kraftigt, då det kan ta mer än fyra år att uppnå detta, skriver motionärerna.

Folkpartiet tar i motion 2002/03:Ub323 yrkande 23 också upp kravet på finansiering i fyra år. Tanken att alla forskningsprojekt på doktorandnivå skall ta fyra år vittnar om en fundamental okunnighet om forskningsprocessens natur, heter det i motionen. Forskning är till sin natur prövande och oförutsägbar. De nya bestämmelserna har också slagit hårt mot humaniora och samhällsvetenskap, där de statliga resurserna är knappa och möjligheterna att få extern finansiering är begränsade.

Kristdemokraterna anser likaså, enligt motion 2002/03:Ub449, att det är dags att riva upp 1998 års reform (yrkande 6). Särskilt inom humaniora och samhällsvetenskap är det svårt att finna finansiering för doktorander (yrkande 8).

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Att forskarutbildningen skall planeras för att doktorsexamen skall kunna uppnås efter fyra års heltidsstudier har gällt sedan 1969, alltså i mer än 30 år. Utskottet anser att en bestämmelse om detta är nödvändig och att det är lärosätets ansvar att anordna forskarutbildningen på ett sätt som gör det möjligt att leva upp till den. Den reform som genomfördes 1998 hade till syfte att effektivisera forskarutbildningen och därigenom motverka att brist på forskarutbildade uppkommer i landet, vilket bedömdes kunna inträffa på relativt kort sikt. Reformen innebar bl.a. att ett lärosäte får anta en doktorand endast om lärosätet bedömer att doktoranden kan få studiefinansiering under hela den fyraåriga studietiden. Ett krav på att en individuell studieplan skall upprättas för varje doktorand hade funnits sedan tidigare men efterlevts i varierande utsträckning. Anspråken på den individuella studieplanens innehåll skärptes betydligt vid 1998 års reform.

I december 2002 tillsatte regeringen en särskild utredare för att analysera och utvärdera hur rekrytering, urval och antagning till forskarutbildningen fungerar, analysera handledningens och handledarens roll och funktion samt granska effekterna av de förordningsändringar för forskarutbildningen som genomfördes 1998 (dir. 2002:148). Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2003.

Utskottet anser att resultatet av utredningen och beredningen av detta bör avvaktas.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2002/03:Ub486 yrkande 18 ett tillkännagivande om att **forskaruskolor** bör byggas nerifrån och upp. Lärosä-

tena bör själva få utforma lämpliga nätverk, som utöver svenska lärosäten gärna får innehålla såväl företag som utländska universitet.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Motionsyrkandet innebär en kritik av att ett antal nationella forskarskolor inrättats efter förslag i propositionen *Forskning och förnyelse* (prop. 2000/01:3, bet. UbU6, rskr. 98). Regeringens förslag hade föregåtts av ett omfattande förberedelsearbete, som byggt bl.a. på genomgång av de forskningsstrategier som universiteten och högskolorna lämnat in. En hearing med lärosätena hade också anordnats, innan den särskilde utredare som engagerats för frågan lämnade sina förslag till regeringen. Regeringens förslag i den nämnda propositionen byggde dels på utredarens förslag, dels på bedömningen att det är angeläget att även högskolor utan vetenskapsområden i ökad utsträckning kan delta i samarbete och utbyte, vilket avsågs leda till att studenterna vid dessa högskolor i ökad utsträckning kan söka sig vidare till forskarutbildningen. För varje nationell forskarskola som föreslogs i propositionen angavs därför ett antal partnerhögskolor utan vetenskapsområde, som världhögskolan skulle ha ett speciellt och nära samarbete med. Regeringen underströk (prop. s. 157) att inget hindrar världhögskolorna från att samarbeta med flera högskolor utan vetenskapsområden utöver dessa.

Utskottet anser det angeläget att rekryteringen till forskarutbildningen inte begränsas till de lärosäten som är universitet eller har tilldelats vetenskapsområde. Den nyligen tillsatta utredningen om forskarutbildningen skall bl.a. kartlägga befintlig samverkan mellan lärosäten när det gäller forskarutbildning, såväl i form av forskarskolor som annan samverkan, samt studera och värdera forskarskolors effekt och föreslå hur dessa kan användas och utvecklas framöver.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2002/03:Ub486 yrkande 20 att riksdagen skall upphäva beslutet att studenter kan *antas till studier för licentiatexamen*. Motionärerna anser att det finns risk att studenter regelmässigt först måste antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. Detta innebär en tröghet och en osäkerhet som knappast är eftersträvansvärd, heter det i motionen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Eftersom regeringen också anser det angeläget att det inte skapas en tvåstegsmodell av det slag som motionärerna beskriver, har Högskoleverket i regleringsbrev fått i uppdrag att följa tillämpningen och effekterna av införandet av möjligheten att anta till studier för licentiatexamen. En första rapportering skall ske den 3 november 2003.

Centerpartiet för i motion 2002/03:Ub489 yrkande 5 fram förslag att regeringen skall göra en översyn av hur *forskarstuderandes inflytande* säkerställs i olika beslutande organ *inom högskolan*. Motionärerna framhåller att forskarstuderande har en situation som varken är jämförbar med grundutbildningsstudenters eller med anställda lärare/forskares situation. Därför är det viktigt att de forskarstuderandes inflytande säkerställs, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Motsvarande yrkande behandlades vid förra riksmötet (bet. 2001/02: UbU11 s. 12). Då hänvisade utskottet till att gällande författningar inte skiljer mellan grundutbildningsstudenter och forskarstudenter. Utskottet var inte berett att föreslå att någon sådan skillnad skulle införas, utan utgick från att respektive studentkår själv kan avgöra vilka personer som bäst företräder studenterna i varje särskilt organ. Detta är även nu utskottets uppfattning.

Centerpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub489 yrkande 20 att riksdagen skall begära en **utvärdering av forskarutbildningen** och att de forskarstuderandes situation skall ses över.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet med hänvisning till den ovan nämnda utredningen (dir. 2002:148).

Centerpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub489 yrkande 23 att regeringen skall ge Högskoleverket i uppdrag att utreda hur ett **doktorsprogram för icke disputerade lärare** kan genomföras. Enligt motionärerna bör högskolorna stimuleras att genomföra sådana program, där lärare får förena undervisning med egen forskarutbildning och senare forskning.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Andelen lärare som har avlagt doktorsexamen är genomsnittligt betydligt högre vid de gamla universiteten än vid de nya universiteten och de mindre och medelstora högskolorna. Det är angeläget att andelen disputerade lärare ökar, särskilt i den senare gruppen av lärosäten. Lärosätena har själva ansvaret för att verksamheten bedrivs med personal som har adekvata kvalifikationer. Högskolestyrelsen skall besluta bl.a. i viktigare frågor om verksamhetens övergripande inriktning och om högskolans organisation, viktigare frågor om den interna resursfördelningen och uppföljningen av denna och om högskolans anställningsordning (2 kap. 2 § högskoleförordningen, 1993:100). På statsbudgeten finns ett anslag, 25:73 *Forskning och konstnärligt utvecklingsarbete vid vissa högskolor*, med en anslagspost för var och en av de mindre och medelstora högskolor som inte har vetenskapsområde. Enligt bestämmelserna i regleringsbrev får anslaget användas av respektive högskola för forskning, konstnärligt utvecklingsarbete och för studiefinansiering av doktorander. Universiteten och de högskolor som har vetenskapsområde har var sitt anslag för forskning och forskarutbildning, som likaså får användas för studiefinansiering av doktorander.

Forskarkarriär

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör inte göra något uttalande om postdoktorala akademiker, eftersom frågan är under utredning. Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om de sakkunnigas ställning vid tillsättning av professorer.

Jämför *reservationerna 22 (m) och 23 (fp)*.

Motion och utskottets ställningstagande

Moderata samlingspartiet lyfter i motion 2002/03:Ub486 yrkande 21 fram värdet av **postdoktorala insatser**. Det är enligt motionärerna viktigt att unga forskare efter doktorsexamen får tillfälle att vidga sina vyer och komma bort från sina egna handledare och egna universitet under en period, vilket kan ske genom ett postdoktorat, gärna utomlands. För att förbereda för det förestående generationsskiftet bör svenska universitet också få större möjligheter att rekrytera utländska postdoktorer.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

I uppdraget till utredningen om forskarutbildningen ingår även att kartlägga hur perioden efter doktorsexamen ser ut och analysera yngre forskares möjlighet till meritering och karriär.

Folkpartiet begär i motion 2002/03:Ub323 yrkande 21 ett tillkännagivande om att vetenskapsmän skall tillsättas på vetenskapliga grunder. Det förhållandet att de **sakkunniga** som medverkar **vid tillsättningen av professorer och lektorer** numera inte ingår som ledamöter i det organ som föreslår innehavare av anställningen innebär en risk för att politiska eller andra ovidkommande värderingar får ligga till grund för ett beslut som skall värdera vetenskaplig kompetens, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Fram till den 1 januari 1999 var det i högskoleförordningen föreskrivet att förslag till innehavare av tjänst som professor och lektor skulle avges av en tjänsteförslagsnämnd. I denna skulle de sakkunniga ingå som ledamöter, tillsammans med ledamöter valda av fakultetsnämnden och studentföreträdare. De sakkunniga var alltid i minoritet i nämnden. Denna ordning togs bort efter redovisning i propositionen *Högskolans ledning, lärare och organisation* (prop. 1996/97:141, bet. 1997/98:UbU3, rskr. 12). Regeringens principiella utgångspunkt var att ledningsorganen inom högskolan har ansvaret i anställningsfrågor på samma sätt som i frågor som rör verksamhetens innehåll, organisation och kvalitet. Ansvaret för att lämna förslag till innehavare av anställning som professor och lektor överfördes därför till fakultetsnämnderna. Dessa skall hämta in yttranden från minst två sakkunniga, personer som är särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde. Bestämmelserna om tjänsteförslagsnämnder togs bort ur högskoleförordningen.

Beslut om att anställa någon som professor eller lektor fattas av rektor. Beslutet kan i fråga om anställning som lektor delegeras, medan rektor själv skall besluta om anställning av professor. I högskoleförordningens fjärde kapitel anges vilka behörighetsvillkor som gäller för anställning som professor och lektor och vilka bedömningsgrunder som skall tillämpas. Vetenskaplig skicklighet är inte det enda behörighetsvillkoret vare sig för anställning som professor eller som lektor. I båda fallen krävs också att den sökande har pedagogisk skicklighet. Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att en fakultetsnämnd kan befaras ta ovidkommande hänsyn på ett sätt som de tidigare tjänsteförslagsnämnderna inte gjorde.

Forskning inom vissa ämnesområden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör inte göra några uttalanden om förstärkning av vissa ämnesområden, eftersom regeringens forskningspolitiska proposition bör avvaktas.

Jämför *reservation 24 (kd)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Motionerna 2002/03:Ub370 (fp) och 2002/03:Ub475 (s) tar upp behovet av att stärka **FN-forskningen** vid svenska universitet. Motionärerna vill att Sverige skall göra en medveten satsning på FN-studier inom området fred och säkerhet. Flera av de frågeställningar som därvid är intressanta behandlas redan vid bl.a. Uppsala universitet. Enligt motionärerna bör en utredning tillsättas om att inrätta ett nationellt program för FN-forskning. I den förstnämnda motionen begärs att ett nationellt ansvar skall läggas på Uppsala universitets institution för freds- och konfliktforskning.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Liksom motionärerna anser utskottet att stödet till FN är ett viktigt inslag i Sveriges utrikespolitiska profil. Betydelsen av detta har inte minst den allra senaste tidens händelser ytterligare strukit under. Forskning inom de områden som berörs i motionerna är därför av stort värde, liksom också det närmande mellan olika kunskapsfärer som motionärerna pläderar för. Det är viktigt att framhålla att forskare och andra intressenter inom området FN-studier har goda möjligheter att på eget initiativ skapa kontakter och samverka. Utskottet anser dock att riksdagen bör ta ställning till prioriteringar mellan olika forskningsbehov i anslutning till regeringens forskningspolitiska propositioner. En sådan är, som nämnts i det föregående, att vänta under nästa år.

Kristdemokraterna vill enligt motion 2002/03:Sf333 yrkande 5 att regeringen skall verka för att det inrättas professorer i **försäkringsmedicin** vid högskolorna i samarbete med sjukvården och försäkringskassans lokala och regionala kontor.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

En av uppgifterna för universitet och högskolor är att samverka med det omgivande samhället. Professorer vid universitet och högskolor inrättas numera av lärosätena själva. Utskottet anser inte att riksdagen bör återta ansvaret för att bedöma i vilka ämnen som det finns anledning att ha professorer.

Sex motioner för fram förslag om **forskning inom vissa andra ämnesområden**.

I motion 2002/03:Ub232 (mp) yrkande 2 skriver motionären att en åtgärd för att råda bot på bristen på reumatologer vore att inrätta fler professorer i reumatologi vid universitetssjukhusen.

Motion 2002/03:Ub249 (c) yrkande 1 pläderar för inrättande av ett nationellt kunskapscentrum i fibromyalgi, där forskning skall utvecklas och kunskaperna spridas ut i sjukvården.

En utredning om inrättande av en forskarskola för biologiska effekter av elektromagnetiska fält begärs i motion 2002/03:Ub390 (mp) yrkande 2.

Enligt motion 2002/03:Ub459 (v) behövs det en professur i meänkieli, tornedalingarnas språk, för att detta språk skall kunna användas i alla olika sammanhang. Goda förutsättningar att inrätta en sådan professur finns enligt motionären vid Stockholms universitet. Regeringen bör utreda möjligheterna att inrätta en sådan.

I motion 2002/03:So365 (mp) yrkande 4 framhåller motionärerna behovet av ett nationellt forskningscentrum för komplementärmedicin.

Centerpartiet vill enligt motion 2002/03:A239 yrkande 37 ha en utredning av förutsättningarna för att ge ett lärosäte ett nationellt uppdrag att forska om social ekonomi. Forskning inom området bedrivs enligt motionärerna i dag vid minst tre lärosäten och bör fortsätta. Det är också viktigt att kunskaperna samlas på ett lärosäte för att frågorna skall få extra tyngd, heter det i motionen.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Som utskottet nyss påpekat är det respektive lärosäte som beslutar om inrättande av professurer i olika ämnen. Lärosätena har också möjligheter att inrätta centrum av olika slag. Vilka forskningsområden som skall prioriteras på det nationella planet bör tas upp i anslutning till regeringens kommande forskningspolitiska proposition.

De biologiska museerna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker en motion om enhetlig organisation av de biologiska museerna.

Jämför *reservation 25 (mp)*.

Motion och utskottets ställningstagande

Miljöpartiet föreslår i motion 2002/03:MJ431 yrkande 2 att det skall skapas en enhetlig organisation under Miljö- eller Utbildningsdepartementet för de biologiska museerna. Dessa museer och deras vetenskapliga samlingar spelar enligt motionärerna en avgörande roll bl.a. för informationen om biologisk mångfald, taxonomisk forskning, naturvård och genomförandet av Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Universitetsmuseernas budgetar konkurrerar med resurskrävande spjutspetsforskning, vilket skapar problem. Ett annat problem är enligt motionärerna att landets biologiska museer tillhör huvudmän av olika kategorier.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Det är enligt utskottets uppfattning inget felaktigt i att de biologiska museer som finns vid statliga universitet och högskolor inom respektive lärosäte tilldelas resurser utifrån avvägningar gentemot övrig verksamhet där. Vilka andra huvudmän än statliga lärosäten som åsyftas i motionen framgår inte. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom tanken på en enhetlig organisation av biologiska museer som skulle bryta ut universitetsmuseerna från deras lärosäten.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub486 yrkandena 13 och 22

och avslår motion

2002/03:Ub449 yrkandena 2 och 7.

Ställningstagande

Statens uppgift inom forskning och utveckling är att komplettera andra forskningsfinansiärer. Det innebär att tyngdpunkten läggs på grundforskningen och forskarutbildningen. Den rena forskningspolitiken är en del av en politik för utvecklandet av ny, ofta avancerad kunskap. Inom forskningen är de kunskapsintensiva företagen viktiga aktörer, liksom de fristående forskningsstiftelser som den borgerliga regeringen 1991–1994 tog initiativ till. Dessa har på kort tid blivit centrala inslag i det svenska forskarsamhället.

Staten bör regelbundet göra centrala avvägningar såsom

- avvägning mellan ”fasta” och ”rörliga” medel till forskning, dvs. mellan de anslag för forskning och forskarutbildning som går direkt till universitet och högskolor och de medel som fördelas av forskningsfinansieringsorgan,
- avvägningar mellan olika forskningsområden,
- avvägningar mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna.

Staten kan också spela en aktiv roll inom områden där Sverige har förutsättningar att nå speciella framgångar.

Internationellt forskningsutbyte är för ett litet land som Sverige särskilt betydelsefullt. Sådant utbyte bör stå i fokus för de svenska satsningarna. Det är också nödvändigt att Sverige som kunskapsnation utgör en attraktiv partner med forskning av yppersta kvalitet som konkurrensmedel.

2. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – kd av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub449 yrkandena 2 och 7

och avslår motion

2002/03:Ub486 yrkandena 13 och 22.

Ställningstagande

Forskningsfinansieringen skall ta sin utgångspunkt i fakultetsanslagen. Den fria, ämnesdisciplinära forskningen skall garanteras. I nuläget är det viktigare att se till att lärosätena själva har en god finansiering för forskning inom olika vetenskapsområden än att fördela en allt större del av forskningsfinansieringen via de centrala forskningsråden. Forskningsfinansieringen skall utgå från att fakultetsanslagen skall klara kärnkompetensen inom varje vetenskapsområde. Tillräckliga basresurser skall därför gå till lärosätena, och varje lärosäte skall självt ansvara för fördelningen. Någon jämn fördelning av forskningsresurser finns det dock inte statsfinansiellt utrymme för. Mot den bakgrunden är det i hög grad rimligt att forskarna får tävla om anslag från Vetenskapsrådet och andra fristående finansiärer som t.ex. Stiftelsen för strategisk forskning eller Verket för innovationssystem. Med en någorlunda trygg bas kan forskarna satsa på den högkvalitativa grundforskning inom skilda områden som forskningsråd och stiftelser är till för att stödja.

3. Utredning om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet (punkt 2) – v av Britt-Marie Danestig (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub309.

Ställningstagande

Forskning och utvecklingsarbete har stor betydelse i ett modernt kunskapsamhälle. Resurserna för FoU är dock mycket ojämnt fördelade mellan olika samhällsområden. Med undantag för försvaret satsas väsentligt mindre resurser till stöd för utveckling av offentlig verksamhet än vad som gäller för näringslivet, trots att FoU är lika betydelsefull för den offentliga sektorn som för

näringslivet. Det finns skillnader mellan olika delar av den offentliga sektorn. Samhället har ett stort intresse av att den offentliga sektorn fungerar väl och att adekvata insatser görs för dess utveckling. Det är dock viktigt att det blir tydligt vem som har ansvaret för den offentliga sektorns FoU-resurser och att det finns en kvalificerad beställar- och mottagarkompetens – och givetvis att det finns en vilja att utnyttja FoU i den offentliga verksamheten.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning i syfte att dels belysa vilken roll FoU kan och bör spela för den offentliga sektorn, dels hitta tänkbara former för att förbättra samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet.

4. Den akademiska friheten (punkt 3) – c

av Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub489 yrkande 18.

Ställningstagande

Det finns svårigheter att hävda den enskilde forskarens frihet gentemot en högskolas styrelse, då makten flyttas från de kollegialt utnämnda fakultetsnämnderna. Detta bör uppmärksammas i beredningen av den kommande forskningspropositionen. Regeringen bör återkomma med förslag för att trygga den akademiska friheten.

5. Arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet (punkt 4) –

v, c

av Britt-Marie Danestig (v) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub489 yrkande 25.

Ställningstagande

För att trygga forskningskvaliteten är det viktigt att forskare har möjlighet att verka i en i alla avseenden god miljö. Många forskare måste ägna mycket tid åt att ansöka om pengar, inte bara till sin forskning utan också till sin egen lön, för längre eller kortare tid framåt. Detta riskerar att skapa otrygghet om framtiden och är olyckligt inte minst eftersom det skrämmer många doktoran-

der från en framtid inom den akademiska forskningen. I vilken omfattning detta sker och vad det får för konsekvenser för forskarens sociala situation och för forskningskvaliteten bör utredas närmare.

6. Kommersialisering av forskningsresultat (punkt 5) – c
av Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:N306 yrkande 7

och avslår motionerna

2002/03:Ub367 yrkande 4 och

2002/03:N396 yrkande 21.

Ställningstagande

För en god regional utveckling är det viktigt att stimulera innovationer och nyföretagande i samverkan mellan högskolor och det omgivande samhället. Lokala och regionala aktörer, som högskolor, kommuner och lokalt näringsliv, bör stimuleras att i än högre grad samverka kring lokal utveckling. Det behövs förbättrade möjligheter till delägarskap för dem som är inblandade i kommersialiseringen av forskningsresultat. Forskare inom universitet och högskolor måste i högre grad än hittills vara beredda att avstå delar av rättigheterna till sina forskningsresultat till universitetet eller högskolan där forskningen bedrivits, om forskaren själv inte har intresse av att kommersialisera dem. På detta sätt ökar incitamenten för såväl forskare som universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultaten.

7. Forskningsråden (punkt 6) – m, fp

av Ulf Nilsson (fp), Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub323 yrkande 17

och avslår motion

2002/03:Ub489 yrkande 24.

Ställningstagande

Bedömningarna av vilka ansökningar som skall tilldelas anslag skall göras enbart utifrån en strikt akademisk utgångspunkt. Vetenskapsrådet enligt regeringens modell är inte skyddat från politisk detaljstyrning. Det finns en uppenbar fara att det blir en regeringens förlängda arm, i stället för vad det borde vara – en ekonomisk garant för fri, mångfasetterad, nyfikenhetsbaserad forskning. Inga ledamöter i Vetenskapsrådet skall enligt vår mening tillsättas politiskt, utan Vetenskapsrådet och dess ämnesråd skall styras av forskare, utsedda av vetenskapssamhället.

8. Forskningsråden (punkt 6) – c, mp

av Mikaela Valtersson (mp) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub489 yrkande 24

och avslår motion

2002/03:Ub323 yrkande 17.

Ställningstagande

Inom de statliga organisationerna för forskningsfinansiering fattas beslut som har vittgående konsekvenser för forskarutbildningen. Studenterna inom forskarutbildningen måste ges inflytande över dessa beslut genom att ges rätt till representation i organen.

9. Ämnesråden inom Vetenskapsrådet (punkt 7) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub323 yrkande 18.

Ställningstagande

I samband med att Vetenskapsrådet inrättades slogs de tekniska och naturvetenskapliga forskningsråden samman till ett ämnesråd trots invändningar från flera viktiga remissinstanser. Det är ett beslut som särskilt bör utvärderas och eventuellt omprövas.

10. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub323 yrkande 20

och avslår motion

2002/03:Ub306 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det ligger ett värde i att politiskt obundna forskningsmedel existerar vid sidan av de politiskt beslutade anslagen till enskilda högskolor. De forskningsstiftelser som inrättades av den borgerliga regeringen med hjälp av de gamla löntagarfondspengarna utgör därför ett viktigt inslag i finansieringen av svensk forskning. Dessa stiftelser var från början tänkta att fungera som fristående stiftelser. Socialdemokraterna införde senare en ny lag enligt vilken regeringen kan utse de ledamöter den önskar i stiftelserna. Denna direkta politiska styrning av stiftelserna hotar den vetenskapliga kvaliteten. Lagen bör ändras så att stiftelsernas styrelser utses inom och av forskarvärlden.

11. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – v

av Britt-Marie Danestig (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub306 yrkandena 1 och 2

och avslår motion

2002/03:Ub323 yrkande 20.

Ställningstagande

Ökningen av de medel som forskningsstiftelserna betalat ut till forskning stagnerade under år 2001, och att döma av de beviljade anslagen förra året kommer pengarna från stiftelserna snart att minska. Orsaken är att forskningsstiftelsernas kapital till stor del är bundet i aktier.

Universitet och högskolor har blivit alltmer beroende av extern forskningsfinansiering och kommer därför att tvingas skära ned på forskningen när stiftelsernas bidrag minskar. Jag anser att forskningens inriktning och omfattning inte skall bestämmas av dem som spekulerar på börserna. För att dessutom slippa de kraftiga fluktuationerna i forskningsanslagen bör forskningsstiftel-

sernas kapital placeras på annat sätt än i aktier. Högst 50 % av deras kapital bör i fortsättningen få utgöras av aktier. Vidare bör det införas etiska regler för forskningsstiftelsernas kapitalplacering.

12. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub486 yrkande 17

och avslår motionerna

2002/03:Ub308,

2002/03:Ub323 yrkande 22 och

2002/03:Ub489 yrkande 19.

Ställningstagande

För att i vårt land skapa forskningsmiljöer i världsklass är det nödvändigt att koncentrera resurser till de regioner och forskningsområden där svenska forskare och forskarlag redan i dag håller mycket hög klass.

Sverige har i dag bl.a. kunskapskluster i absolut världsklass vad avser IT och bioteknik. I såväl området Stockholm-Uppsala som Malmö-Lund finns en kritisk massa av universitetsforskning, storföretag, utvecklingsföretag samt en infrastruktur vad avser riskkapital, patent, affärsutveckling m.m. Att stärka och utveckla dessa kluster är av central betydelse, inte bara för de berörda regionerna utan för hela landets framtid. Sverige har även ett antal andra kunskapskluster som håller mycket hög internationell klass inom skilda områden. Även dessa områdens utveckling är av central betydelse. Den profilering och specialisering som förekommer i de mindre klustren är en spännande utveckling som lovar gott inför framtiden. Rymdhögskolan i Kiruna och Blekinge tekniska högskola är exempel på framgång genom specialisering.

13. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – kd, c

av Inger Davidson (kd) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub489 yrkande 19
och avslår motionerna
2002/03:Ub308,
2002/03:Ub323 yrkande 22 och
2002/03:Ub486 yrkande 17.

Ställningstagande

Efter den stora kvantitativa utbyggnaden av den högre utbildningen måste nu de mindre och medelstora högskolorna ges möjlighet att bevisa sin vetenskapliga kvalitet. Högre utbildning skall bedrivas på vetenskaplig eller konstnärlig grund. En egen forskning är därmed nödvändig för att säkra grundutbildningens kvalitet vid alla lärosäten. Dels måste lärosätets egna lärare ges möjlighet att forska för att vidareutvecklas i sin roll, dels är högskolornas forskning viktig för att kunna attrahera nya lärare och forskare.

Detta måste innebära ökade resurser till alla lärosäten för att bygga upp och kvalitetssäkra den egna forskningen. Lärosätena måste ges förutsättningar att själva utveckla sin forskning och därmed kunna konkurrera om forskningsmedel t.ex. från forskningsråden. En plan bör läggas fast för att bygga upp och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor.

14. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub323 yrkande 22
och avslår motionerna
2002/03:Ub308,
2002/03:Ub486 yrkande 17 och
2002/03:Ub489 yrkande 19.

Ställningstagande

Nydanande forskning kräver, visar internationell erfarenhet, att det finns forskningsmiljöer där det är möjligt att etablera en kritisk massa av forskare. Det måste t.ex. vara möjligt att anordna fungerande seminarier för att utbyta idéer och utöva vetenskaplig kvalitetskontroll över den forskning som bedrivs, det måste finnas andra forskare i samma miljö som ägnar sig åt ungefär samma ämnesområde och det måste finnas handledare som är ämnesmässigt och metodologiskt kompetenta att guida en doktorand genom avhandlingsarbetet.

De tillgängliga forskningsresurserna måste därför koncentreras till ett mindre antal läroanstalter och ett mindre antal institutioner i landet. Vilka högskolor och universitet som i praktiken tilldelas forskningsresurser skall avgöras utifrån en vetenskaplig bedömning i efterhand av deras forskningsresultat. Bedömningen skall ta sin primära utgångspunkt i kvalitetsaspekter, inte i hur olika institutioner uppfyller olika kvantitativa planmål, som t.ex. antalet examinerade doktorer. Beslut om tilldelning av forskningsmedel skall inte bygga på tradition, och därför skall inga lärosäten, nya eller gamla, automatiskt få samma tilldelning år från år. Vissa resurser måste också sättas av för fördelning till högskolor där intressanta förslag till nysatsningar presenteras.

15. Principer för fördelning av forskningsresurser mellan lärosäten (punkt 9) – v

av Britt-Marie Danestig (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub308

och avslår motionerna

2002/03:Ub323 yrkande 22,

2002/03:Ub486 yrkande 17 och

2002/03:Ub489 yrkande 19.

Ställningstagande

De fasta forskningsresurserna, de s.k. fakultetsanslagen, finansierar i hög grad den nyfikenhetsbaserade, forskarstyrda forskningen. Denna forskning har stor betydelse när det gäller banbrytande upptäckter som kan generera tillväxt och därmed ökad välfärd. Ett alltför starkt beroende av externa forskningsanslag kan ha en styrande effekt på forskningens innehåll, göra universiteten och högskolorna sårbara och försvåra en strategisk planering på lång sikt.

Nedgången på börserna har markant reducerat forskningsstiftelsernas kapital, vilket fått konsekvenser för den totala tillgången på forskningsresurser. Om inte statsmakterna genom universiteten aktivt stöttar forskningen inom bl.a. elektronik och nanoteknik under den tillfälligt uppkomna svackan kan värdefull forskarkompetens gå förlorad som det kan ta lång tid att bygga upp igen. Kraftigt ökade fasta forskningsanslag och en annan fördelning av resurserna kan motverka detta.

I arbetet med den forskningspolitiska proposition som skall presenteras för riksdagen hösten 2004 finns det skäl att analysera utifrån vilka kriterier fördelningen av de fasta forskningsresurserna mellan olika universitet och högskolor skall ske i framtiden. Ett antal tänkbara kriterier beskrivs i motion 2002/03:Ub308.

16. Upphävande av 1998 års forskarutbildningsreform (punkt 11) – m, fp, kd

av Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m), Tobias Billström (m) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub323 yrkande 23,

2002/03:Ub449 yrkandena 6 och 8 och

2002/03:Ub486 yrkande 19.

Ställningstagande

Reformen av forskarutbildningen år 1998 tog sin utgångspunkt i tanken att alla forskningsprojekt på doktorandnivå skall ta fyra år. Detta kan innebära en kvalitetsförsämring i doktorandens projekt, då doktorand och handledare tvingas att välja ett projekt som ”säkert” går att genomföra på fyra år. Naturligtvis måste doktorsavhandlingar kunna ta olika lång tid – kortare eller längre än fyra år. De nya bestämmelserna om att doktoranden vid antagningen måste ha finansiering för hela den fyraåriga studietiden har slagit hårt mot humaniora och samhällsvetenskap, områden som inte är nyttbetonade och där de statliga resurserna är knappa och möjligheterna till extern finansiering små. Reformen måste rivs upp helt och hållet.

17. Forskarskolor (punkt 12) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub486 yrkande 18.

Ställningstagande

Under senare år har många s.k. forskarskolor inrättats. Det har skett bl.a. med finansiering av de stiftelser som den borgerliga regeringen 1991–1994 tog initiativ till. Denna utveckling finns det all anledning att välkomna. Forskarskolor bör byggas nerifrån och upp. Universiteten och högskolorna bör själva få forma lämpliga nätverk som utöver svenska universitet och högskolor också gärna får innehålla såväl företag som utländska universitet.

18. Antagning till studier för licentiatexamen (punkt 13) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub486 yrkande 20.

Ställningstagande

Den nya ordningen att man kan anta sökande till forskarstudier som enbart syftar till licentiatexamen är inte riskfri. Det är tänkbart att det regelmässigt blir så att studenter först måste antas till studier för licentiatexamen för att sedan eventuellt tillåtas gå vidare till studier för doktorsexamen. Det innebär en tröghet och en osäkerhet som knappast är eftersträvansvärd. Det är också möjligt att systemet underminerar de vetenskapliga krav som måste ställas på lärare inom den högre utbildningen. Den nya ordningen att man kan anta sökande till forskarstudier för licentiatexamen måste därför upphävas.

19. Forskarstuderandes inflytande inom högskolan (punkt 14) – c

av Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub489 yrkande 5.

Ställningstagande

Det är självklart att studentens roll i högskolan skall vara den aktiva medaktörens. Grunden för ett optimalt studentinflytande är ett gott formellt inflytande. Studenterna skall ha rätt att som fullvärdiga ledamöter delta i alla styrelser och nämnder inom högskolan.

Forskarstuderande har en situation som varken är jämförbar med grundutbildningsstudentens eller den av högskolan anställda lärarens/forskarens. Därför är det viktigt att även forskarstuderande får en säkerställd representation i olika beslutande organ. Regeringen bör göra en översyn över hur forskarstuderandes inflytande säkerställs.

20. Utvärdering av forskarutbildningen (punkt 15) – c

av Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub489 yrkande 20.

Ställningstagande

Grundtanken i den reform av forskarutbildningen som gjordes 1998 var riktig såtillvida att alla forskarstuderande skall ha en rimlig social situation. Likväl kvarstår en mängd praktiska problem med genomförandet, i form av faktiska anställningsstopp och olika försök att komma undan regelverket vid många lärosäten. Problemen är i dagsläget störst inom humaniora och samhällsvetenskap. Forskarutbildningen bör utvärderas och de forskarstuderandes situation ses över.

21. Doktorsprogram för icke disputerade lärare (punkt 16) – c

av Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub489 yrkande 23.

Ställningstagande

Högskolorna bör stimuleras att genomföra doktorsprogram för sina icke disputerade lärare. Avsikten är att man skall kunna förena undervisning med egen forskarutbildning och senare forskning. Högskoleverket bör ges i uppdrag att utreda hur detta kan ske.

22. Insatser för postdoktorala akademiker (punkt 17) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub486 yrkande 21.

Ställningstagande

Basen av kompetenta unga forskare i Sverige behöver breddas. Det är av stor vikt att unga forskare ges tillfälle att efter examen vidga sina vyer och komma bort från sina egna handledare och egna universitet under en period för att nå självständighet som blivande forskare. Ett postdoktorat, gärna utomlands, skapar möjligheter att bredda utbildningen och samtidigt sprida svensk forskningskompetens. Det är också ett sätt att få fram verkligt goda forskarämnen.

Flera nyligen disputerade och större möjligheter att rekrytera utländska postdoktorer är det bästa sättet att förbereda för det omtalade generationsskiftet. Nyantagna doktorander riskerar att hinna fram för sent och deras äldre kollegor att ha lämnat den akademiska karriären i förtid, om inte generationsskiftesinsatserna får en mer balanserad utformning. Postdoktorala insatser är också ett nödvändigt sätt att långsiktigt bredda och utveckla forskarhandledningskompetensen.

23. Sakkunnigs ställning vid lärartillsättningar (punkt 18) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/03:Ub323 yrkande 21.

Ställningstagande

I Sverige har under många år professorer och lektorer utsetts genom ett system där ämnessakkunniga är med och röstar vid en tillsättning. Detta har nu ändrats så att de sakkunniga inte längre har rösträtt. I dag kan sålunda en professor tillsättas mot de ämnessakkunnigas vilja om styrelsen så önskar. Risken är uppenbar att politiska eller andra ovidkommande värderingar får ligga till grund för ett beslut som skall värdera vetenskaplig kompetens. Professorer och lektorer skall tillsättas av nämnder i vilka ämnessakkunniga har inflytande och formell rösträtt.

24. Försäkringsmedicin (punkt 20) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Sf333 yrkande 5.

Ställningstagande

I Sverige finns ett antal universitetsenheter i ämnet farmakologi, cirka 25 professorer i ämnet samt övrig akademisk personal. Inom försäkringsmedicinen finns däremot inga universitetsavdelningar, inga professorer eller lektorat. Detta är givetvis en brist. Regeringen bör verka för att inrätta kliniska professorer och lektorstjänster vid högskolorna i samarbete med sjukvården och försäkringskassans lokala och regionala kontor.

25. De biologiska museernas organisation (punkt 22) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:MJ431 yrkande 2.

Ställningstagande

De biologiska museerna och deras vetenskapliga samlingar spelar en avgörande roll bl.a. för informationen om biologisk mångfald (bl.a. för den s.k. GBIF-konventionen), taxonomisk forskning, naturvård och genomförandet av Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Dessa museer dras dock i dag med stora finansiella och logistiska problem. Största skälet till universitetsmuseernas problem är att deras budget konkurrerar med resurskrävande spjutspetsforskning. Ett annat problem är att landets biologiska museer tillhör huvudmän av olika kategorier. Ytterligare problem utgörs av otillräckliga och otidsenliga lagringsutrymmen. Det behöver därför göras en översyn av möjligheterna att skapa en enhetlig organisation under Miljö- eller Utbildningsdepartementet som skall ansvara för de biologiska museerna. Samtidigt bör man utreda möjligheterna att skapa ett eller flera museicentrum med moderna lagringsutrymmen.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Inriktning av forskningspolitiken (punkt 1) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Axel Darvik (fp).

Folkpartiet anser att den enskilde forskarens frihet, hans eller hennes makt att själv välja ämne och metod för vetenskapliga studier, skall vara grundbulten i forskningspolitiken. Politiken att låta en allt större del av de statliga forskningsresurserna utdelas genom ett ansökningsförfarande måste motarbetas. Huvudinriktningen skall vara att öka den andel av forskningsanslagen som går direkt till universiteten. Därför föreslog vi i vårt budgetförslag för 2003 ett rejält trendbrott med huvudinriktningen att öka den andel av forskningsanslagen som går direkt till universiteten. Vi föreslog att dessas anslag till forskning och forskarutbildning skulle få ett extra tillskott 2003 på 900 miljoner kronor. Riksdagen har tyvärr avslagit vårt förslag.

2. Kommersialisering av forskningsresultat (punkt 5) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Miljöpartiet anser att det är viktigt att på olika sätt stimulera forskare att starta företag. Jag har avstått från att reservera mig beträffande kommersialisering av forskningsresultat, eftersom det är rimligt att avvakta Vinnovas utredning och beredningen av dess förslag.

3. Ämnesråden inom Vetenskapsrådet (punkt 7) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Vi moderater är principiellt emot det nyligen inrättade Vetenskapsrådet, då det finns en uppenbar risk när så stor möjlighet till inverkan på fördelningen av de statliga forskningsmedlen ligger hos ett mycket begränsat antal människor. I stället borde man enligt vår mening ha inrättat dels ett nationellt institut för hälsa och medicin – ett svenskt "National Institute of Health", dels ett vetenskapsråd för naturvetenskap och teknik, dels ett vetenskapsråd för humaniora och samhällsvetenskap. Vi framförde detta i motion 1999/2000: Ub25, som väcktes med anledning av propositionen *Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering* (prop. 1999/2000:81, bet. UbU17, rskr. 257). Den organisation som vi förordar bör ses över när den varit i bruk i fem år.

4. Forskningsstiftelserna (punkt 8) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Vi motsatte oss den förändring av stiftelselagen som år 1997 gav regeringen rätt att bl.a. utse samtliga ledamöter i forskningsstiftelsernas styrelser. Enligt vår mening skall stiftelserna förbli självständiga organ. Ledamöter i forskningsstiftelsernas styrelser bör utses av styrelsen själv och utgöras av ledande personer från såväl forskningsvärlden som från näringslivet. I styrelserna skall dock ingå någon eller några ledamöter som utses av regeringen.

5. Forskarskola om biologiska effekter av elektromagnetiska fält (punkt 21) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Europarådet har rekommenderat medlemsstaterna att, i syfte att öka kunskaperna om elektromagnetiska fälts hälsoeffekter, främja och skaffa sig överblick över forskning om elektromagnetiska fält och människors hälsa som ett led i deras nationella forskningsprogram. Jag anser att sådan forskning är mycket angelägen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Ub232 av Barbro Feltzing (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att inrätta professurer i reumatologi vid universitetssjukhusen.

2002/03:Ub249 av Annika Carlsson och Birgitta Carlsson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nationellt kunskapscentrum för fibromyalgi skapas, med aktivt nätverk till olika forskargrupper, där forskningen utvecklas och kunskaperna sprids ut i sjukvården.

2002/03:Ub306 av Britt-Marie Danestig m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av reglerna för forskningsstiftelsernas kapitalförvaltning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av etiska regler för forskningsstiftelsernas kapitalplacering.

2002/03:Ub308 av Britt-Marie Danestig m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som skall lämna förslag på vad i motionen anförs om fördelningen av de fasta forskningsanslagen mellan de olika lärosätena.

2002/03:Ub309 av Britt-Marie Danestig m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om vad i motionen anförs om förhållandet mellan offentlig sektor och forskning.

2002/03:Ub323 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ingen av Vetenskapsrådets ledamöter skall tillsättas politiskt.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det tidigare beslutet att slå samman de naturvetenskapliga och tekniska forskningsråden till ett ämnesråd skall utvärderas och eventuellt omprövas.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den politiska styrningen av forskningsstiftelserna skall avskaffas.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vetenskapsmän skall tillsättas på vetenskapliga meriter.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en koncentration av forskningsresurserna.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den s.k. doktorandreformen skall rivas upp.

2002/03:Ub367 av Ewa Björling (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad samverkan mellan universitet, forskare och forskningsföretag i näringslivet.

2002/03:Ub370 av Erik Ullenhag (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkt FN-forskning med lokalisering till Uppsala universitet.

2002/03:Ub390 av Barbro Feltzing (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om inrättande av en forskarskola för biologiska effekter av elektromagnetiska fält.

2002/03:Ub449 av Inger Davidson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av inriktning på forskningspolitiken.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskarutbildningen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den fria grundforskningen skall garanteras.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ofinansierade forskningsstudier.

2002/03:Ub459 av Siv Holma (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheten att inrätta en professur i meänkieli.

2002/03:Ub471 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fakultetsmedlen för de forskningsintensiva universiteten och högskolorna bör öka väsentligt under den kommande mandatperioden.

2002/03:Ub475 av Agneta Gille m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en sammanhållen satsning på FN-forskning.

2002/03:Ub486 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statens roll i samband med forskning.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkandet av kunskapskluster.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskarskolor och deras organisation.
19. Riksdagen beslutar upphäva 1998 års forskarutbildningsreform i enlighet med vad som anförs i motionen.
20. Riksdagen beslutar upphäva licentiatantagningsreformen i enlighet med vad som anförs i motionen.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser när det gäller postdoktorala akademiker.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationellt samarbete och EU:s sjätte ramprogram.

2002/03:Ub489 av Sofia Larsen m.fl. (c):

5. Riksdagen begär att regeringen gör en översyn av hur forskarstuderandes inflytande säkerställs i olika beslutande organ.
18. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag som tryggar den akademiska friheten.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att en plan bör läggas fast för att bygga upp och stärka forskningsmiljöerna vid landets alla högskolor.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att forskarutbildningen bör utvärderas och de forskarstuderandes situation ses över.
23. Riksdagen begär att regeringen ger Högskoleverket i uppdrag att utreda hur ett doktorsprogram för icke-disputerade lärare kan genomföras.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att forskarstuderanter bör få rätt till representation inom de statliga organisationerna för forskningsfinansiering.

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utreda arbetsmiljöns påverkan på forskningens kvalitet.

2002/03:Sf333 av Kenneth Lantz m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att inrätta en professur i försäkringsmedicin.

2002/03:So365 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett nationellt forskningscenter.

2002/03:MJ431 av Åsa Domeij och Claes Roxbergh (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att det bör skapas en enhetlig organisation för de biologiska museerna i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:N306 av Maud Olofsson m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka incitamenten för forskare, universitet och högskolor att kommersialisera forskningsresultat.

2002/03:N396 av Ingegerd Saarinen (mp):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att på olika sätt stimulera forskare att starta företag.

2002/03:A239 av Margareta Andersson m.fl. (c):

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda förutsättningarna för att ge ett lärosäte ett nationellt uppdrag att forska om social ekonomi.